

MAKALE (ARAŞTIRMA MAKALESİ)

ANONİM ORTAKLIKLARDA YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN İBRASI

Dr. Öğt. Üyesi Necat AZARKAN*

ÖZ

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu bakımından konuyu değerlendirdiğimizde söz konusu kişilerin menfaatlerinin korunması amacına hizmet etmek üzere, yönetim kurulu üyelerinin, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal etmeleri durumunda sorumlu oldukları kanunda açık olarak düzenlenmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin söz konusu sorumluluk halleri bazı durumlarda ortadan kaldırılabilir. Sorumluluğa olan etkisi bakımından karşımıza çıkan en önemli kurumlardan bir tanesi anonim ortaklık genel kurulunun aldığı ibra kararıdır.

Anahtar Kelimeler: Anonim Ortaklık, Yönetim Kurulu, İbra, Türk Ticaret Kanunu,

* Dicle Üniversitesi Hukuku Fakültesi Öğretim Üyesi

E-Posta : necatazarkan@googlemail.com

ORCID ID : 0000-0002-0674-0726

Makale Geliş Tarihi :27.06.2022

Makale Kabul Tarihi :26.07.2022

ABSTRACT

When we evaluate the issue in terms of the new Turkish Commercial Code No. 6102, it is clearly regulated in the law that the members of the board of directors are responsible if they violate their obligations arising from the law and the articles of association, in order to serve the purpose of protecting the interests of the persons in question. The said liability of the members of the board of directors may be eliminated in some cases. One of the most important institutions that we encounter in terms of its effect on liability is the release decision taken by the general assembly of joint stock companies.

Key Words: Incorporated Company, Board of Directors / Board Members, Legal Liability, Turkish Trade Act,

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 328. maddesinde düzenlenen kanuni tanım uyarınca anonim şirket; sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, pay sahiplerinin sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumlu olduğu, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. Büyük iktisadi amaçları gerçekleştirebilmek düşüncesi ile ortaya çıkan bir şirket tipi olan anonim şirketlerde sermayenin belirli ve küçük paylara ayrılmış olması ve bu payların kıymetli evrak niteliğinde senetlere bağlanması ile devirlerinin kolaylaştırılması ve bu şekilde anonim şirketlere toplumun her kesiminden kişilerin katılması ile küçük tasarrufların büyük sermayeye dönüşmesi sağlanmaktadır. Dünya ticaretinin küreselleşmesiyle beraber ve bu gelişime paralel olarak giderek büyüyen sermaye piyasalarında ortaya çıkan ihtiyaçların bir sonucu olarak son

dönemlerde çok ortaklı ve halka açık anonim şirketlerin sayısında hızlı bir artış gözlemlenmektedir.

Anonim şirketin, esas sözleşmeyle atanmış veya genel kurul tarafından seçilmiş, bir veya daha fazla kişiden oluşan bir yönetim kurulu bulunur (TTK m. 359). Yönetim kurulu, kanun ve esas sözleşme ile genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunan hususlar dışında, anonim şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir (TTK m.374). Bununla birlikte, şirketin tüzel kişilik kazanmasından sona ermesine kadar, pay sahiplerinin ve ortaklık alacaklılarının çıkarlarını ilgilendiren çok geniş görev ve yetkilerle donatılmış olan yönetim kurulunun yürüttüğü tüm işlerde gerekli özen ve dikkati göstermesi gerekir. Yönetim kurulu üyeleri ile yönetimde görevli diğer kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirket menfaatlerini dürüstlük kurallarına uygun olarak gözetmekle yükümlüdür (TTK m.369). Yönetim kurulunun bu yükümlülüklerini ihlal etmesi, başka bir ifade ile kendisine kanun veya esas sözleşme ile verilen yetkilerini kötüye kullanması ve böylelikle ortaklığı gerektiği gibi yönetmemesi, ortaklığın zarara uğramasına veya iflas etmesine yol açabileceği gibi, ortaklığa güvenerek sermaye yatıran tasarruf sahiplerini ve ortaklıkla işlem yapan ortaklık alacaklılarını zarara uğratarak millî ekonomilerin de zarar görmesine neden olabilir. Anonim şirketin yönetiminde görevli kişilerin sorumluluğunun tespiti ve sınırlarının belirlenmesinin, sermaye piyasalarına olan güvenin sağlanması ve ekonomik yaşamın güvence altına alınması açısından taşıdığı bu büyük önem nedeniyle pay sahiplerinin çıkarlarının daha iyi korunabilmesi adına yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu ve sorumluluğun ortadan kalkması hususları TTK’ da özel olarak düzenlenmiştir. TTK ’nın “Kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin,

yöneticilerin ve tasfiye memurlarının sorumluluğu” kenar başlığını taşıyan 553. maddesi uyarınca “... yönetim kurulu üyeleri ... kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar.”

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin şirkete karşı bu sorumluluklarını sona erdiren hususlardan en önemlisi genel kurulda alınan ibra kararıdır. Anonim ortaklıklarda ibra; genel kurulun; yönetim kurulunu, denetçilerin ve müdürlerin(ortaklık yöneticileri) bir hesap yılı sonunda, o yıla ait iş ve faaliyetlerini onaylama ve ortaklığın, ibra edilenlere karşı iş ve eylemlerinden dolayı, bir alacak veya hak sürmeyeceği ve onları sorumlu tutmayacağı anlamına gelir. Bu çalışmanın konusu anonim ortaklığı geniş yönetim ve temsil yetkileriyle donatılan ve önemi giderek artan yönetim kurulunun (üyelerinin) denetiminde ve sorumluluğunda önemli bir yeri bulunan ibranın incelenmesidir. Bununla birlikte, çalışmamızın konusu anonim ortaklıklarda ibra olduğu için mevzuatlarımızda yer alan ibraya dair diğer hükümleri anlatımımız dışarıda bırakmak suretiyle konu sınırlandırılacaktır.

I. ANONİM ŞİRKETLER HUKUKUNDA İBRA KAVRAMI, TÜRLERİ VE KAPSAMI

A. İbra Kavramı

1. Genel Olarak

İbra, Arapça kökenli bir kelime olup, “aklama, temize çıkarma, borçtan kurtarma” anlamına gelen, bir sorumluluktan kurtarma kurumudur¹. İslam

¹ AYTAC, Z., **Anonim Ortaklıklarda İbra**, Ankara, 1982, s.7; PULAŞLI, H., **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Şirketler Hukuku Şerhi**, 2 Cilt, Adalet

Hukukunda bugünkü hali ile anonim ortaklıklar olmamasına rağmen ibra kavramı hukukumuzda Mecelle'den alınmıştır². Mecelleye göre ibra, bir kimsenin bir ya da birden fazla dava veya diğer haklarından vazgeçmesidir³. Mecelle'de öngörülmüş olan ibra kurumu, tüzel kişilerde yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmesi anlamını taşıyan genel kurulun ibra kararından farklı bir kavram olup, bu nitelikte ibra kararını öngörmemektedir. Genel kurulun yönetim kurulunu sorumluluktan kurtarmasına ilişkin olan ibra kararı ilk defa 1926 tarihli eski Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. Roma Hukukunda da borcu sona erdiren sebepler arasında ibra kurumuna yer verilmiştir. Roma Hukukunda ibra, şekilci ibra (acceptilatio) ve şekilsiz ibra (pactum denon petendo) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁴.

2. Borçlar Hukukunda İbra Kavramı

Tarafların aralarındaki mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya ve bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasına yönelik sözleşmeye ibra sözleşmesi denir⁵. Borçlar Hukukumuzda yer alan ibra sözleşmesi, borcun ifa edilmeden sona ermesini sağlayan özel bir sona erme sebebidir. Diğer bir

Yayınevi, Ankara, 2011, s.1965; AKDAĞ GÜNEY, N., **Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.225; ÇELİK, A., **Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.11; PULAŞLI, H., **Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.959.

² AYTAÇ, Z., s. 8.

³ DOMANIÇ, H., **Türk Ticaret Hukukuna Göre Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet**, İstanbul, 1964, s.77; ATAN, T., **Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967, s.58; ÇELİK, s.11.

⁴ RADO, T., **Roma Hukuku Dersleri**, Borçlar Hukuku, İstanbul, 1997, s.232; ÇELİK, s.13.

⁵ EREN, F., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Değiştirilmiş 13. Bası, İstanbul 2011, s.1221.

ifade ile ibra, sözleşmelerde borcu ortadan kaldıran nedenlerden bir tanesidir⁶. İbra sözleşmesi, borçluyu, borcu ifa etmeden borçtan kurtarmak konusunda alacaklı ile borçlunun anlaşmasıdır. Bu anlamda alacaklı, borçlu ile yaptığı bir sözleşme ile alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarmaktadır⁷.

3.Tüzel Kişiler Hukukunda İbra Kavramı

Tüzel kişiler hukukunda ibranın, borçlar hukuku alanına göre daha özel bir anlamı vardır⁸. Tüzel kişinin yönetim, temsil ve denetim organları, belli bir hesap dönemi sonunda tüzel kişi genel kuruluna işlem ve faaliyetleri hakkında hesap vermek yükümlülüğündedirler⁹. Bu anlamda, tüzel kişiler hukukunda önemli bir yeri olan ibra, tüzel kişinin yetkili karar organının kararıyla, hesap veren organın üyelerine karşı, bu üyeler tarafından yapılan işlemlerin hukuka ve ortaklığın amacına uygun bulunduğu açıklanması anlamını taşır¹⁰.

6 ANSAY, İbra, s.421.

7Doktrinde borçlar hukuku kapsamında varlık gösteren ibra kurumunun sözleşme niteliğinde olduğu oybirliği ile kabul edilmektedir; bkz. FEYZİOĞLU, F. N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-2, İstanbul, 1977, s.426; OĞUZMAN/ ÖZ, s.574; REİSOĞLU, s.390; ŞAHİN, A., Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluk Açısından İbrası, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s.21; EREN, s.1222.

8 ÇAMOĞLU, E., Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Vedat Kitapçılık, 3. Bası, İstanbul 2010, s.223; AYDEMİR, F., Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları, Prof. Dr. İl Han Özay' a Armağan, İÜHFİM, S.1-2, İstanbul, 2011, s.1076; PULAŞLI, Şerh, s.1956; AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.297.

9 ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s.223; PULAŞLI, Şerh, 1965; AYDEMİR, s.1076.

10 AYTAÇ, İbra, s.7; AYDEMİR, s.1076; AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.297; ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s.223; PULAŞLI, Şerh, s.1965.

4. Anonim Ortaklıklarda İbra Kavramı

İbra, kuruluştan dolayı sorumlu olanların kuruluş dönemine ilişkin olarak gerçekleştirmiş oldukları işlem ve faaliyetlerinin, kuruluştan sonra ise, belli bir hesap dönemi içerisinde gerçekleşen yönetim kurulu üyelerinin işlem ve faaliyetlerinin usulüne uygun olarak yerine getirilmiş olduğunun kabul edilerek onaylanması ve ortaklık tüzel kişiliğinin bu işlem ve faaliyetler sebebiyle gerçekleşmiş ya da olası zararlardan dolayı söz konusu kişilerin hukuki sorumluluğuna başvurmayacağını beyan eden tek taraflı bir genel kurul kararıdır.

TTK uyarınca anonim şirketlerde ibra kararı almaya yetkili organ genel kuruldur. Genel kurul bu yetkisini hiçbir organ veya temsilciye devredemez (TTK m. 408/II-b).Anonim ortaklıklarda genel kurul, ortaklığın karar organı olarak, yönetim kurulu üyelerinin, ilgili hesap dönemindeki işlemlerini, ekonomik ve hukuki sonuçları bakımından onaylamakta, ilgilileri sorumluluktan kurtarmakta ve onların görevlerine devam edebilmelerini sağlamaya yönelik güven açıklamasında bulunmaktadır¹¹. Diğer bir anlatımla, genel kurul bu kararı ile yönetim kurulu üyelerinin söz konusu dönemdeki işlemlerini hukuka ve ortaklık bakımından işin gereğine uygun bulduğunu tek taraflı bir kararla açıklamaktadır. Bu anlamda, genel kurul ibra kararı ile bir yandan kendisine sunulan hesaplar ve verilen bilgilerden anlaşılan konularda, yönetim kurulu üyelerini temize çıkarmakta ve haklarında doğabilecek şüpheleri ortadan kaldırmakta, diğer yandan onları ilgili dönemdeki faaliyetleri sebebi ile

11 AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.297; Genel kurulun, yönetim kurulunu ibra etmesi, onun ilgili hesap dönemindeki tüm işlemlerinin hukuki ve iktisadi sonuçlarını uygun bulduğu anlamını ifade etmektedir, ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s.223.

sorumlu tutmayacağını açıklamaktadır¹². Türk hukukunda ibra kararının hukuki niteliği konusunda baskın görüş, kararın menfi borç ikrarı niteliği bulunduğu yönündedir.

Bir genel kurul kararı olarak ibranın menfi borç ikrarı niteliğinde olması, kural olarak bu beyanla sadece ortaklığın bağlı olmasını gerektirir. Bir diğer deyimle, genel kurulun yönetim kurulu üyelerinden bir alacağın bulunmadığına ilişkin yapmış olduğu ikrar, tamamen ortaklık iradesinin bir yansımasıdır. Bu durumda sadece kendi tasarruf alanıyla sınırlı işlemler yapabilen ortaklık, bu işlemin doğurmuş olduğu sonuçlara da kendisi katlanmak zorundadır.

Görüldüğü üzere, ortaklıklar hukukunun yapısı gereği ibra, borçlar hukuku anlamındaki ibra sözleşmesinden farklı olarak, tek taraflı hukukî işlem niteliğine bürünmüştür¹³.

B. İbra Kararının Türleri

İbra, genel kurul tarafından açıkça verilecek bir kararla alınabileceği gibi hesapların onaylanması yolu ile de alınabilir. Hesapların onaylanmasından bağımsız olarak ve açıkça belirtilerek alınan karara açık ibra kararı, birtakım

12 AYTAÇ, İbra, s.16; ÇAMOĞLU(Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar, s.315, N.613; AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.297; ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s.224; ÇELİK, s.47.

13 Bu hususta bkz. AYTAÇ, İbra, s.15, 49; MOROĞLU, Hukukî Mütalâlar, s.273; KIRCA, İbra Kararının Geri Alınması ve Bankacılık Kanunu'nun 133. Maddesi Uyarınca Açılacak Sorumluluk Davalarında İbranın İptali ve Zamanaşımı, Batider, 2006, C.XXIII, S.3, s.35.

şartlarla ibra sonucunu ortaya koyan hesapların onaylanması kararını da örtülü ibra kararı biçiminde ifade etmek olanaklıdır¹⁴.

1. Açık İbra

Açık ibra genel kurul gündeminde ibraya yönelik bir madde bulunması durumunda, bu madde gereğince alınan ibra kararıdır¹⁵. Açık ibranın söz konusu olabilmesi için genel kurulun gündeminde, yönetim kurulu üyelerinin ibralarının müzakere edileceği hususu açıkça belirtilmelidir¹⁶. Zira kural olarak, gündemde yer almayan konular, genel kurulda müzakere edilemez ve karara bağlanamaz (TTK 413/II).

Açık ibra kararında genel kurul, yönetim kurulu üyesini ibra edip etmediğini açıklamak zorundadır¹⁷. Açık ibra kararı alınması bakımından uygulamaya bakıldığında genel kurul toplantılarında, genellikle bilançonun onaylanmasını takiben ayrı bir gündem maddesine bağlı olarak yönetim kurulu üyelerinin ibrası ilişkin ayrı bir karar alındığı görülmektedir¹⁸.

Genel kurul toplantı gündeminde bilançonun onaylanması ile ilgili olan gündem maddesi dışında yönetim kurulu üyeleri hakkında ibra kararı alınmasına ilişkin olarak ayrı bir gündem maddesinin düzenlenmesi gerek menfaatler dengesine uygunluk açısından gerek yönetim kurulu üyelerinin hukuki güvenlik sağlamaları açısından daha yerinde bir nitelik taşımaktadır. Bu anlamda bilanço ve ibra ayrı gündem maddelerine çerçevesinde ayrı ayrı

14 AYTAÇ, İbra, s.136; AYDEMİR, s.1080.

15 HIRSCH, s.320; ARAR, Kara Ticareti Şirketler Hukuku, Ankara, 1952, s.184; ÇELİK, s.51.

16 Aytaç, s.111; AKDAĞ-GÜNEY, Sorumluluk, s.308; ÇAMOĞLU/POROY/TEKİNALP, Ortaklıklar, s.358, N.615; PULAŞLI, Temel Esaslar, s.364; ÇELİK, s.115; MOROĞLU, Makaleler II, s.201.

17 HELVACI, Hukuki Sorumluluk, s.139.

18 ŞAHİN, s. 115.

onaylanmakta, toplantı ve karar tutanağında ise bu ikisi ayrı iki madde olarak gösterilmektedir¹⁹.

2. Örtülü İbra

6102 sayılı Ticaret Kanunumuzun 424. maddesine baktığımızda “Bilançonun onaylanmasına ilişkin genel kurul kararı, kararda aksine açıklık bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve denetçilerin ibrası sonucunu doğurur” şeklinde kaleme alındığını görebiliriz. Düzenlemeye göre, bilançonun genel kurul tarafından onaylanması, aksi belirtilmedikçe kural olarak, ilgili hesap döneminde yürütülen tüm işlem ve faaliyetlerinden dolayı, o dönem görevli olan tüm yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmeleri sonucunu doğurur²⁰. Genel kurulunun bilançoğu onaylaması ile kanunun bu duruma bağlamış olduğu sonuç gerçekleşir. Bu nedenle bu durum doktrinde ibra varsayımı²¹, zımni ibra²², örtülü ibra²³ ya da ibra sonucu²⁴ gibi farklı ifadeler kullanılarak belirtilmektedir. Buna göre, kanun bilançonun onaylanmasına ibra sonucunu bağlamış olup bilançoğu onaylayan genel kurulun ibra iradesi taşıdığını varsayılmıştır²⁵. Bu anlamda genel kurul, bilançoğu onaylarken yönetim kurulu üyelerini ibra etme niyetinde olmasa ya da onayın ibra

19 ŞAHİN, s. 115.

20 ŞAHİN, s. 107.

21 ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s. 227; HELVACI, Hukuki Sorumluluk, s. 139.

22 AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.302; AYTAÇ, İbra, s.136; TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, Ortaklıklar, s.317, N.615; DOMANIÇ, Anonim Şirketler, s.540.

23 MOROĞLU, İbra Kararının Geri Alınması, s.60; ÇELİK, s.55; ŞAHİN, s.107.

24 İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, 4. Bası, İstanbul 1989, s.246.

sonucunu ortaya çıkaracağını bilmese bile, bilançonun onaylanması ibra sonucunu meydana getirir²⁶.

C. İbra Kararının Kapsamı

1. İbra Kararının Kişi Bakımından Kapsamı

İbra kararı ile birlikte, anonim ortaklığın yönetim kurulu organ olarak değil, yönetim kurulu üyesi sıfatı ile bu organın sorumluluğunu taşıyan kişiler ibra edilmiş olurlar. TTK. m.424 düzenlemesinden de açıkça anlaşılacağı gibi, bilançonun onaylanması ile kurullar ya da organlar değil, bunların üyeleri ibra edilmektedir. Nitekim ibra kararının, ilgililerin işlemlerinin onaylandığını ve ortaklığa karşı sorumluluklarının kalmadığı anlamını taşıması, kurul olarak ibra edilmediklerini göstermektedir. Öte yandan, genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin hepsi hakkında ibra kararı almak zorunda değildir. Bazı kişilerin ibra kararı kapsamı dışında tutulması mümkündür. Buna göre genel kurul, ibra kararında kimlerin ibra edildiğini açıkça ve ismen belirtmişse yalnızca bu kimseler ibra edilmiş sayılır.

2. İbra Kararının Konu Bakımından Kapsamı

Kural olarak, genel kurul tarafından alınan geçerli bir ibra kararı aksine bir karar olmadığı sürece belli bir faaliyet dönemi içinde yapılmış tüm işlemleri kapsar. Genel kurulun hiçbir biçimde bilmediği ve öğrenmesi olanağının da bulunmadığı konu ve işlemler ibra kararının kapsamına dâhil değildirler.

²⁵ÇAMOĞLU, Hukuki Sorumluluk, s.227; AYTAÇ, İbra, s.139; ÇELİK, s.56.

²⁶ÇAMOĞLU, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.36, S.1-4, İstanbul, 1971, s.330; AYTAÇ, İbra, s.139; ÇELİK, s.56.

Nitekim genel kurulun bilmediği bir konuda ibra kararı vermesi düşünülemez²⁷. Sadece genel kurul tarafından açıkça bilinen işlem ve konuların değil, hesaplardan ve açıklamalardan anlaşılması mümkün olan, bilinebilecek işlem ve faaliyetlerin de ibra kararının konu bakımından kapsamını teşkil ettiğini söyleyebiliriz²⁸.

3. İbra Kararının Zaman Bakımından Kapsamı

Genel kurul tarafından alınmış geçerli bir ibra kararı kural olarak son hesap dönemine ilişkindir. Son hesap döneminin tamamı için verilir. Diğer bir anlatımla, hesap dönemi sonunda toplanan olağan genel kurulda alınan ibra kararı kural olarak bilançonun ait olduğu ilgili hesap dönemine ilişkin olarak hüküm ifade eder²⁹.

II. ANONİM ŞİRKET GENEL KURULUNUN İBRA KARARI ALMASI

A. İbra Kararının Alınması

İbra kararı, olağan veya olağanüstü genel kurul toplantılarında alınabilir. TTK' da ibra kararı için özel bir toplantı ve karar nisabı öngörülmemiştir. Dolayısıyla ibra kararı olağan nisaplarla alınabilir. Öte yandan, ibra kararı tek taraflı ve hukuki niteliği yenilik doğuran bir hak

²⁷Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir kararında “Mahkemece, davalının yaptığı işlemlerin genel kurulda ibra edildiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmişse de, ibra kararının alındığı genel kurul tutanağı incelendiğinde yönetim kurulun ibra edildiği yazılı olup, ibraya konu işlemlerin, harcamaların açık bir şekilde ortaya konulup tartışılmadığı, dava konusu zarar miktarına ilişkin herhangi bir açıklama bulunmadığı görülmekle, yapılan ibranın davalıyı sorumluluktan kurtaran geçerli bir ibra olduğunun kabulü mümkün değildir.” şeklinde karar vermiştir bkz. Yargıtay 11.HD. T.09.10.2003, E.2003/2559, K.2003/9087, ATAN, s.64; AYTAÇ, Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü, Batider, C.X, S.1, Y.1979, s.200-201.

²⁸ARSLANLI, Anonim Şirketler, s.198.

²⁹ARSLANLI, Anonim Şirketler, s.198.

olduğundan, genel kurul daha önceden aldığı ibra kararını kaldıramaz (TTK md. 558/I). Bununla birlikte ibra, aynı zamanda bir genel kurul kararı olması nedeniyle, ilgili genel kurul kararı hakkında iptal veya butlan davası açılabilir.

Anonim şirketlerde genel kurulun aldığı geçerli bir ibra kararı, ilgili hesap döneminde gerçekleşen her türlü eylem ve işlem nedeniyle yöneticilerinden herhangi bir tazminat talebinde bulunulmayacağına ikrarı ve yöneticilerin aklanması niteliğindedir. Dolayısıyla, ibra kararı ister açık ister örtülü şekilde alınsın, ibrayla birlikte şirketin hukuk davası açma hakkı ortadan kalkar. Ancak genel kurulun ibra kararı, ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylar için söz konusudur. Genel kurula sunulmayan ve/veya açıklanmayan ya da genel kurulca bilinemeyecek nitelikteki işlem ve faaliyetler için şirket yöneticileri ibra edilmiş olmaz. Dolayısıyla, ibra kararının kapsamına girmeyen konularda şirketin ve ortakların sorumluluk davası açma hakkı saklıdır. Yeri gelmişken belirtelim ki, ibra kararı yönetim kurulu üyelerinin sadece hukuki sorumluluğuyla ilgili bir düzenleme olup, yöneticilerin cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Yönetim kurulu üyeleri, Türk Ceza Kanunu veya diğer kanunların ceza hükümleri kapsamında suç işledikleri takdirde, genel hükümlere göre haklarında Cumhuriyet Savcılarınca soruşturma yürütülebilir. Bu bağlamda ibra kararının, şirket yöneticileri açısından cezai takibat yapılmasını ve ceza davası açılmasını engelleyici bir yönü bulunmamaktadır.

Türk Ticaret Kanununun 559. maddesine göre kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin, ortaklığın kuruluşundan ve sermaye artırımından doğan sorumlulukları, ortaklığın tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra yoluyla kaldırılamaz.

Anonim ortaklıklarda organların ortaklık tüzel kişiliğine karşı sorumlulukları zamanaşımı (TTK. m.553, m.555, m.556, m.560),

kusursuzluğun ispatı (TTK. m.553) ve ibra (TTK. m.424 ve m.559) ile sona erer. Görüldüğü gibi, anonim ortaklıklar hukukunda ibra kararı, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu sona erdiren bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu oy hakkına ilişkin bazı ilkeler öngörmüştür. Bu konuda kanunumuz, örnek olarak, oy hakkının paya değil, pay sahibine bağlı olduğunu, pay sahibinin kural olarak maliki bulunduğu payların toplam itibari değeri ile orantılı olarak oy hakkını kullanacağını, oy hakkı tanınmayan pay sahibinin olamayacağını, pay sahiplerine tanınacak toplam oy haklarının esas sözleşme ile sınırlandırılma olanağının söz konusu olduğunu, payların itibari değerlerinin zorunlu olarak yasal sınırın altına indirilmesi durumunda pay sahibinin eski oy hakkının yine korunabileceğini ve son olarak birikimli oy sisteminin halka açık olmayan anonim ortaklıklarda da benimsenebileceğini kabul etmiştir³⁰. İbra kararının alınmasında bazı pay sahiplerine oy hakkı tanınmamıştır (TTK. m.436). Fakat oydan yoksun olan pay sahipleri genel kurul toplantısına katılma, görüş bildirme, bilgi alma, iptal davası açma ve teklif sunma gibi haklardan yararlanabilirler³¹.

Pay sahibi kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan müzakerelerde oy kullanamaz. Şirket yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler, yönetim kurulu

³⁰TEOMAN, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkı, Tüm Makalelerim, Cilt III, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.167.

³¹İMREGÜN, Anonim Ortaklıklar, s.137; ÇELİK, s.134; TEOMAN, Oy Hakkından Yoksunluk, s.173

üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamaz (TTK m.436)

B. İbra Davası

Anonim ortaklık genel kurulu tarafından keyfi olarak yani haklı bir sebep yok iken ibradan kaçınılacak olursa yönetim kurulu üyeleri tarafından anonim ortaklık aleyhine ibra davası açılabilir. İbra davası, ibra kararının sebepsiz yere geciktirilmesi ve karar alınmaması ya da kararın olumsuz olması yani ibranın reddi durumunda açılabilir. Buna ek olarak, ibra talep ve davasının şartları aynıdır. Bu bakımdan kusursuz bir yönetim sergilenmesi ve hesaplara ilişkin belgelerin usule ve kanuna uygun bir biçimde hazırlanmış olması durumunda yönetim kurulu üyeleri sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olduklarından, ibra davası açmaları mümkündür. Bununla birlikte, ibra davası kanunda düzenlenmemiştir. Ancak doktrinde ve Yargıtay kararlarında, haklı bir neden olmaksızın ibra edilmeyen yönetim kurulu üyelerinin bu davayı açmakta hukuki yararlarının bulunduğu çoğunlukla kabul edilmektedir³².

C. İbra Kararının Hükümsüzlüğü

TTK. m.558 düzenlemesinin açık ifadesine göre, TTK. m.445 hükmü anlamında, kanuna veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurulun ibra kararı aleyhine iptal davası açılabilir. Ayrıca ibra kararlarının BK. m.30 ve sonraki maddelerde düzenlenen irade bozukluklarına dayanılarak iptal ettirilmesi de mümkündür. Bu anlamda bir irade beyanı niteliğinde olan ibra lehinde kullanılmış oyların hata, hile ve aldatma sebebiyle bağlayıcı olmadığı açıklandığında durumunda yapılan

32Yargıtay 11.HD.T.07.02.1984, E.1984/252, K.1984/594; Yargıtay 11.HD.T.24.06.1976, E.1976/2890, K.1976/3333 (www.kazancı.com.tr, erişim tarihi: 26.006.2022)

iptallerin karar yeter sayısı etkilemesi sonucunda da ibra kararının mahkeme yoluyla iptal edilmesi olanaklıdır³³.

D. İbranın Hukuki Sonuçları

Görevlerini gereği gibi gerçekleştirmeyen ve bu sebeple ortaklığın bir zarara uğramasına neden olan yönetim kurulu üyeleri öncelikle tüzel kişiliğe sahip olan ortaklığa karşı sorumludurlar³⁴. TTK. m.558/2 düzenlemesine bakıldığında, ortaklık genel kurulunun, sorumluluktan ibraya ilişkin kararı, ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylara ilişkin olarak, ortaklığın, ibraya olumlu oy veren ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan pay sahiplerinin dava hakkını kaldırdığı görülmektedir. Pay sahipleri ve ortaklık alacaklılarının dava hakkı iki durumda ortaya çıkabilir. Bunlardan birincisi bu kişilerin dolayısıyla uğradıkları zararlar için (yansıma zarar) dava hakkı, ikincisi ise doğrudan uğranılan zararlar için dava hakkıdır. Sonuç olarak, ibra kararının menfi borç ikrarı olma niteliği de ele alındığında, genel kurulun, yönetim kurulu üyelerini açık ya da örtülü olarak ibra etmeleri durumunda, artık, anonim ortaklık tarafından, ortaklığın karşılaştığı doğrudan ya da dolaylı zararların sorumluluk davası ile talep edilmesi mümkün değildir. Öte yandan, ibra kararının, sorumluluk davası açma hakkına engel olması sadece ibranın kapsamına giren işlem ve faaliyetler bakımından söz konusu olacağı için, genel kurula ulaşmayan ve genel kurul tarafından bilinemeyecek konularda ibra verilmiş sayılmaz. Bu konuların da sorumluluk davasına etkisinden bahsedilemez. Yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmesine rağmen, ortaklık

33 PULAŞLI, Şerh, s.798; TEKİL, Anonim Şirketler, s.306.

34 AYTAÇ, İbra, s. 235.

adına sorumluluk davası açılması durumunda, yönetim kurulu üyeleri ibra edildikleri def'ini ileri sürebilirler³⁵.

SONUÇ

İbra kararı alma yetkisi münhasıran genel kurula ait bir yetkidir. Genel kurul bu yetkisini esas sözleşmeye konulacak bir hükümle ya da alacağı bir kararla devredemeyeceği gibi ibrayı kabul veya reddetmekte serbesttir. Ancak somut bir neden olmadan ibradan kaçınamaz.

İbra TTK m.559. hükmünde düzenlenmektedir. Düzenlemeye göre, yönetim kurulu üyelerinin, ortaklığın kuruluşundan ve sermaye artırımından doğan sorumlulukları, ortaklığın tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra yolu ile kaldırılamaz. Görüldüğü gibi madde metninde hem sulh hem ibraya yer verilmiştir.

Faaliyet dönemi bakımından ibra kararı açık veya örtülü olarak alınabilir. Örtülü ibra kararı, TTK. m.424 hükmünde kaleme alınmıştır. Bu düzenlemeye göre, ibra kararı ancak bilanço ve hesaplara ilişkin diğer belgelerde gösterilen hususlarla sınırlı olarak hüküm ve sonuç doğurur. Bununla birlikte, bilançoda bazı hususlar hiç veya gereği gibi belirtilmemişse veya bilanço ortaklığın gerçek durumunun görülmesine engel olacak bazı hususları içeriyorsa ve bu hususta bilinçli hareket edilmişse onama ibra etkisini doğurmaz. Düzenleme bu hali ile yönetim kurulu üyelerini yanlış bilançoya rağmen sorumluluktan kurtarmanın yolunu açmakta ve yönetim kurulunun hatasının sonucuna ortaklığı katlanmak zorunda bırakmaktadır.

35 AKDAĞ-GÜNEY, Hukuki Sorumluluk, s.319; AYDEMİR, s.1088.

Açık ibra kararını düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Sadece dolaylı olarak bazı düzenlemelerden açık ibra kararının varlığı tespit edilebilir. Bu anlamda, genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasında yönetim kurulu üyelerinin ibraları hakkında karar verilmesi yer almaktadır (TTK. m.408/2-b). Yine olağan toplantı gündemine ilişkin olarak 409. madde de yönetim kurulu üyelerinin ibraları hakkında müzakere yapıp, karar alınacağı açık bir şekilde kaleme alınmıştır.

Geçerli bir ibra kararının sonradan genel kurul kararı ile tek taraflı olarak kaldırılması veya geri alınması hukuken söz konusu olamaz. Varlık gösteren bir ibra kararının yıllar sonra yeni bir genel kurul kararı ile kaldırılmasına veya geri alınmasına izin verilmesi, menfi borç ikrarı niteliğine sahip bir beyan olarak ibrayı, bunu beyan eden ve ikrar eden gerçek veya tüzel kişiyi bağlamayan ya da hüküm doğurması bu kişinin keyfine kalmış bir işlem durumuna getirir. İbra kurumunu bu şekilde etkisiz hale getirecek bir durumu kabul etmek mümkün değildir. Nitekim uzun tartışmalara konu olmuş bu durum 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m.558/1 düzenlemesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre, ibra kararı genel kurul kararı ile kaldırılamaz.

6102 sayılı TTK. m.558/2 hükmü ile ibra kararının pay sahiplerinin dava haklarına etkisi düzenlenmiştir. Bu sayede ibra kararının hükümleri kuvvetlendirilmiş, sorumluluğu kaldırıcı etkisi artırılmış, buna uygun bir şekilde madde metninde “genel kurulun sorumluluktan ibraya ilişkin kararı” ifadesi kullanılmıştır. Öte yandan, ibra kararı, yönetim kurulu üyelerinin m.553 düzenlemesi gereği, ortaklık, pay sahipleri ve alacaklılar karşısında varlık gösteren hukuki sorumluluklarını tümüyle ortadan kaldırma sonucu doğurmamaktadır. Zira pay sahipleri ve alacaklılar doğrudan zararları nedeni ile dava açma hakkına sahiplerdir. Dolaylı zararları bakımından pay sahipleri ibra

hakkında olumlu oy kullanmamışlarsa altı ay içinde dava açabilirler. Alacaklılar ise iflas durumunda dava açabilirler.

Oy hakkından yoksunluğa ilişkin olarak, kendi adına oy kullanması yasaklanan yönetim kurulu üyelerinin, başka bir pay sahibinin temsilcisi olarak oy kullanıp kullanamayacaklarına ilişkin tartışma TTK. m.436/2 hükmünün açık ifadesi ile sona erdirilmiştir. Nitekim bu düzenlemeye göre, ortaklık yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisine sahip olan kişiler, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy hakkını kullanamazlar. Öte yandan, yönetim kurulu üyelerinin, kendi oy haklarını temsilci aracılığı ile kullandırmaları mümkün değildir.

İbra kararı hakkında olumsuz oy kullanan pay sahiplerinin dava açma hakları devam eder. Buna ek olarak, şartlar oluşmuşsa TTK. m.445 hükmüne göre ibra kararını iptal ettirmeleri de mümkündür.

KAYNAKÇA

AKDAĞ GÜNEY, Necla: Yönetim Kurulu Üyeleri Aleyhine Açılacak Sorumluluk Davalarını Sona Erdiren Sebepler, Vedat Kitapçılık, 2. Bası., İstanbul, 2010.

AKDAĞ GÜNEY, Necla, Bankalar Kanunu'na Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Verdikleri Zararla Sınırlı Şahsi Sorumluluklarının İsviçre Borçlar Kanunu Art. 759'da Yeralan Farklılaştırılmış Teselsül Düzenlemesi İle Karşılaştırılması. Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan. 2. Cilt, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s.1207-1240.

ANSAY, Tuğrul: Anonim Şirketler Hukuku, 6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları Ankara, 1982.

ARAR, Kemal: Ticareti Şirketler Hukuku, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1952.

ARSLANLI, Halil: Anonim Şirketler - I, Umumi Kükümler. 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1959.

AYDEMİR, Fatih: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Hukuki Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 2011, s.1075-1104.

AYTAÇ, Zühtü: Anonim Ortaklıklarda İbra, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınevi, Ankara, 1982.

AYTAÇ, Zühtü: Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Ankara 1979, s.177-218.

ÇAMOĞLU, Ersin: Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Prof. Dr. Şener Akyol' a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s.407-417.

ÇAMOĞLU, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrasının Sorumluluk Davalarına Etkisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, XXXVI (1-4), Ankara, 1971, s.323-348.

ÇAMOĞLU, Ersin: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.

ÇELİK, Aydın: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

DOMANIÇ, Hayri: Türk Ticaret Hukukuna Göre Anonim Şirketlerin Kuruluşundan Doğan Hukuki Mesuliyet, Fakülteler Matbaası; İstanbul, 1974.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Bası. İstanbul, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.

FEYZİOĞLU, Necmeddin Feyzi: Borçlar hukuku genel hükümler, Cilt: 2, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977.

HELVACI, Mehmet: Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu, Beta Basım ve Yayım, İstanbul, 2001.

HIRSCH, Ernst: Ticaret Hukuku Dersleri. 3. Bası, Hak Kitabevi; İstanbul, 1948.

İMREGÜN, Oğuz: Anonim Ortaklıklar. 4. Bası, Yasa Yayınları, İstanbul, 1989.

KIRCA, İsmail: İbra Kararının Geri Alınması ve Bankacılık Kanunu'nun 133. Maddesi Uyarınca Açılacak Sorumluluk Davalarında İbranın İptali ve Zamanaşımı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (Batider), C. XXIII, S. 3, 2006, s. 33-54.

MOROĞLU, Erdoğan: Anonim Ortaklıkta Özel Denetçi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XLII (1-4), İstanbul, 10977.

OĞUZMAN, Kemal / **ÖZ**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1, 19. Bası. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

RADO, Türkan: Roma Hukuku Dersleri - Borçlar Hukuku, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.

REİSOĞLU, Safa; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, Beta Yayınları,

TEKİL, Fahiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2. Bası, Alkım Kitabevi, İstanbul, 1998.

TEOMAN, Ömer: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (Batider), C. XXV, S. 3, Ankara, 2009. s. 5-24.

TEOMAN, Ömer: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1983.